

DORIVOR O'SIMLIKLAR EKSTRAKTLARI ASOSIDA FOTOHIMOYALOVCHI FITOKOSMETIK VOSITALARNI YARATISH ISTIQBOLLARI

Ashuruva Nigora Xaitovna

Ilmiy rahbar: Filologiya fanlari doktori:

Isomitdinova Bahora Qobil qizi

Toshkent farmatsevtika institute

Sanoat farmatsiyasi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Tel.: (91)553-56-06

G'aybullayev Sanjar Shokir o'g'li

Toshkent farmatsevtika instituti

Farmatsiya yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Tel.: (93) 779-25-25

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22644682>

Qabul qilindi: 1-sentabr 2026-yil • Ma'qullandi: 6-sentabr 2026-yil • Nashr qilindi: 7-sentabr 2026-yil

Kalit so'zlar:

dorivor o'simliklar, fitokosmetika, SPF, ultrabinafsha nurlanishi, UV-filtrlar, o'simlik ekstraktlari, flavonoidlar, antioksidantlar, fotohimoya.

Ushbu tezisda ultrabinafsha nurlanishining inson terisiga ta'siri, zamonaviy fotohimoyalovchi vositalarning ahamiyati hamda dorivor o'simliklar tarkibidagi biologik faol moddalardan fitokosmetik vositalar yaratishda foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. O'simlik ekstraktlari tarkibidagi polifenollar, flavonoidlar, karotinoidlar va boshqa antioksidant birikmalarning terini oksidlovchi stressdan himoya qilishdagi o'rni yoritiladi. Tabiiy komponentlardan foydalanish asosida samarali va istiqbolli fotohimoyalovchi fitokosmetik vositalarni ishlab chiqish zamonaviy kosmetik farmatsiyaning dolzarb yo'nalishlaridan biri ekanligi ko'rsatib beriladi. Quyosh nurlari inson organizmi uchun muhim biologik ahamiyatga ega bo'lsa-da, ultrabinafsha (UV) nurlanishining ortiqcha ta'siri terida turli salbiy o'zgarishlarni yuzaga keltirishi mumkin. Ayniqsa, UV-A va UV-B nurlari terining erta qarishi, pigmentatsiya, oksidlovchi stress va boshqa fotodamlanish jarayonlarida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli terini ultrabinafsha nurlanishidan himoya qilish zamonaviy dermatologiya va kosmetologiya muhim masalalaridan biridir. Bugungi kunda fotohimoyalovchi kosmetik vositalarning asosiy tarkibiy qismlarini sintetik organik va mineral UV-filtrlar tashkil etadi. Biroq tabiiy biologik faol moddalarga bo'lgan qiziqishning ortishi dorivor o'simliklardan olingan ekstraktlarni fotohimoyalovchi fitokosmetik vositalar tarkibida qo'llash imkoniyatlarini o'rganishni dolzarb qilmoqda. Dorivor o'simliklar tarkibida biologik faol moddalarning katta guruhi mavjud bo'lib, ular orasida flavonoidlar, fenolik birikmalar, karotinoidlar, vitaminlar va boshqa antioksidant moddalar alohida ahamiyatga ega. Ushbu komponentlar erkin radikallarni neytrallash va oksidlovchi stressni kamaytirish orqali terini tashqi muhitning zararli omillaridan himoya qilishga yordam berishi mumkin. Flavonoidlar va boshqa polifenolik birikmalar ultrabinafsha nurlanishi ta'sirida hosil bo'ladigan reaktiv kislorod shakllarining salbiy ta'sirini kamaytirishda istiqbolli komponentlar hisoblanadi. Shu sababli o'simlik ekstraktlaridan foydalanish nafaqat kosmetik mahsulotning

tabiiyligini oshirish, balki uning terini parvarish qilish xususiyatlarini boyitish imkonini beradi. Fotohimoyalovchi fitokosmetik vositalarni ishlab chiqishda atirgul mevasi, yashil choy, aloe, uzum urug'i, kalendula va boshqa biologik faol o'simlik xomashyolaridan foydalanish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bunday o'simliklarning ekstraktlari antioksidant va terini parvarishlovchi xususiyatlari bilan qiziqish uyg'otadi. Bunda o'simlik ekstraktlarini SPF vositalarining to'liq o'rnini bosuvchi komponent sifatida emas, balki mavjud fotohimoyalovchi tizimni qo'llab-quvvatlovchi biologik faol komponent sifatida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Tayyor mahsulotning fotohimoyalovchi samaradorligi, fotostabilligi, pH ko'rsatkichi, fizik-kimyoviy barqarorligi va mikrobiologik xavfsizligi alohida baholanishi lozim. Fitokosmetik vositalarni yaratish jarayonida dorivor o'simlik xomashyosini to'g'ri tanlash, biologik faol moddalarni ekstraksiya qilish usulini aniqlash, ekstraktning barqarorligini ta'minlash va mos kosmetik asosni tanlash muhim ahamiyatga ega. Emulsiya, krem, gel yoki loson kabi dori-kosmetik shakllardan foydalanish mumkin. Dorivor o'simliklar ekstraktlari asosida fotohimoyalovchi fitokosmetik vositalarni yaratish zamonaviy farmatsiya va kosmetologiyaning istiqbolli yo'nalishlaridan biridir. O'simlik tarkibidagi flavonoidlar, polifenollar, karotinoidlar va boshqa antioksidant moddalarning biologik xususiyatlari ularni terini parvarish qilish va fotodamlanishdan himoyalashga yo'naltirilgan mahsulotlar tarkibida qo'llash imkoniyatini beradi. Kelajakda mahalliy dorivor o'simliklardan foydalanib, ularning kimyoviy tarkibi va antioksidant faolligini o'rganish, optimal ekstraksiya texnologiyasini ishlab chiqish hamda o'simlik ekstraktlari va zamonaviy UV-filtrlarni o'z ichiga olgan yangi fotohimoyalovchi fitokosmetik vositalarni yaratish maqsadga muvofiqdir. Bunday tadqiqotlar tabiiy xomashyolardan samarali va innovatsion kosmetik mahsulotlar ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.